

PUSZTAI JÁNOS

Önéletrajz

— részlet —

Jani a megennivalóan élethű almákkal, körtékkel, szilvával, meggyekkel, földieprekkel telepingált papírfalvédő negyedrészenek fonákjára írt „röpcéduláját” az összehajtogatott csalánzsákba rejtette, hogy a Tereh-tagból kotyveles testvérei tudta nélkül kicsempészhesse. A zsákkal a karján peckesen, mondhatni: öntudatosan távozott — gazt szedni. Kuhárék és Linkáék lakása előtt haladt el, majd, mihelyt a már oszlopok által sem jelzett kapun kilépetett, az enyhén lejtős földúton jobbra, Páterék, Tarék tanyája felé fordulva valamelyik szíjassá szikkadt, talpát kellemesen hűsítő szekérkerékvágásba igazodott. Kényelmesen, kárórvendős hangulatban poroszkált. A májusi nap már jócskán fenn olvadozott az égen. A búza-, árpa-, rozs-, zab-, kukorica-, napraforgó-, répa- és borsóföldek fölött, a hamvaskék levegőben pacsirták suhogtak, galambok csattogtak, vércsék rehegtek, héják lebegtek, sasok keringtek, fecskék cikáztak, lepkék zizegtek, darazsak villóztak, méhek zümmögtek. A pacsirták hangjuktól ittasan trilláltak, a galambok félelmükben egymásnak ütődtek, a vércsék szemüket a mezei egérjáratokra meresztették, a héják tokos csirkékre, kislibákra, kisrucákra áhítóztak, a sasok (leszálláshoz készülődő repülőgépek) karmos lábaikat „kieresztve” tartották, a lepkék fecskesőrökben kötöttek ki, a darazsak Jani feje fölé mulandó, de idegesítő dicsfényt vontak, a méhek margarétákon, pipacsokon, vadszegfűkön, vadlóherevirágokon kutakodtak. Péterék istállójának nyáron használatos félajtóját, a verőcét belülről nyirkos orrával pirostarka kisborjú bökölte. Taréknál békésen kotyogó, kenderes kotló „húzgálta” maga után sárgapihés csibeuszályát. Jani balra tért, a Ciprok-nagytata portájáig óvakodott, azután röpcéduláját rajzszögekkel a sütő feltáskásodott vakolatú falára rögzítette.

BEJÖTTEK AZ ANGOLOK!

olvasta el élvezettel újra és újra egysoros költeményét. A betűk verébfaj nagyságúak voltak. Juliska néni az udvar mélyén, a szénásszín előtt tavalyi kukoricacsöveket, „csobakokat” szedegetett a kötényébe. Férje, Kornya György, egészen messze, a Janiék dudvával benőtt telkének határán hajladozott; konkolyt és szurókát tépdesett ki a búzából. Janit a látvány megnyugtatta, már-már elringatta, hiszen „ártatlanul” mehetett tovább. Azon a tavaszon Kornya György és Juliska néni már „otthon” voltak, a „magukéban”. Ciprok Tamás, a nagytata, csendesen elhalálozott, a betegeskedő, fokozatosan gyengülő nagymama pedig engedett az unszolásnak; lakást cserélt vejével és lányával: beköltözött az egyetlen helyiségből álló kisházba. Nagymama tehát, a Jani szemében csodálatosan jóságos Simon Mária, akinél érdekesítőbben senki sem tudta elmondani a pórujárty tyukocska meséjét, kiszorult a birtokból. A nagymama komolykodó felkiáltásai, hogy: Égzsakadás, földindulás, a fejemen egy koppanás, gyere te is, pajtás!, az Íróban még ma, ötven év múlva is élénken visszhangzanak. A kisház tájékán tömény csend uralkodott. Jani úgy vélte, nagyanyja elhagyatottan, teljes elesettségben, az is lehet: önkívületben fekszik ócska, szalmazsák nélküli ágyán, és arcán nagy, zöld legyek mászkálnak. Neki meg marhaságokon jár az esze. Kelemenékig sem ért és máris elment a kedve a röpcédulájától. Kelemen Lajosék előtt behatolt a felében megdolgozott kukoricásukba, tessék-lássék megszédte zsákját máléfiával, szurókával, futókával, nadálylapuval, muharral, csorbókával, közben eszébe jutott: az ilyen röpcézgetésért, ha kitudódik, meg is ütheti a bokáját. Elsősorban a bokáját, mert a rabokat annak rendje és módja szerint megvasalják. Filmeken elégszer láthatta, hogy vonsozzák a földön a rabok azokat a vasgolyókat. A vankuj Kornya, meg a csihés Juliska néni kihívják a rendőrséget,

őt még ma elfogják és viszik... Majd hajtják őt is a börtönörök a Károlyi út mellé, a rabok kertjébe dolgozni. A rabok kertjében rengeteg hagyma, murok, karalábé, paradicsom terem, de oda sohasem mert beosonni. Talán le is lőnék. A csalánszákot, miután száját szorosan marokra fogta, vállára vette és gyorsan megindult a sütő felé. Megkönnyebbült: röpcédulája érintetlen. Kornya továbbra is kinn hajladozott a földeken, Juliska néni meg főzött; konyhája ajtaján a lepedőt heves huzat duzzasztgatta. Jani zsákját a sütő falához támasztotta, „röpcéduláját” lerántotta és beövakodott vele Juliska nénihez.

Ni, mit találtam. Juliska néni ránézett a lapra, aztán a fejéhez kapott. Itt vannak az angolok!, sikkantotta, és már bicegett is kifelé kaszáló lábakkal, hogy a tujjos Kornyát értesítse. Itt vannak az angolok, itt vannak az angolok!, kiabálta urának a szénásszín elől. Kornya nem hallott semmit, legalábbis nem reagált, így Juliska néni elbizonytalanodott. Megfordult, és a Papok rétje és a mátészalkai vasút fölött Szatmárnémeti tornyait figyelte. Nem vett észre szokatlan mozgást; nem bombáztak, nem ágyuztak, nem gépfegyvereztek. Szörnyű gyanúja támadt: Jani, Marisnak ez az agyafűrt kölyke kibabrált vele!

— Jani! Jani!, hangoskodott. Hol vagy, te jómadzag? Ne félj, elhúzom én a nótádat! Jani a gazzal teli zsákja alól csak Taréktól, a sarokról mert visszapillantani. Juliska néni a sántasága miatt, mint árokszéli, elferdült fűzfacsonk, állt a ház előtt, a Papok rétje szegélyén és mindkét öklét rázta feléje. Jani nagynénje látóteréből kikerülve, a „röpcédulát” apró darabokra tépte és, akár a búzát, a szélbe szórta; elvetette. Másnap és a következő napokon, két-három hétig egyfolytában vágta, taposta, talicskázta a vályognak való sarat Juliska néniék kertjében, mivel Kornya György a fejébe vette: teljesen átépíti az „öreg Ciprek” házát. Ez a művelet (napi két liter tej és háromszori étkezés ellenében) „Maris minden pulyáját” igénybe vette. A sárcsinálás, vályogvetés borzalmasan nehéz munka. Aki nem próbálta, nem tudhatja és talán el sem hiszi. Janiéknak akkoriban éppen nem volt tehenük. A Virág egyik ellése után sokáig nem tudott lábra állni, és bár az állatorvos meggyógyította, többé nem tejtelt olyan bőségesen, mint azeelőtt. Az apa jobbnak látta eladni. Juliska néniéknél dolgozva reggelenként még tojásos sonkához és szalonnához is hozzájutottak. A szalonnát Kornya porciózta. Roppant érte a porciózást. Szalonnaadagjaitól nem lehetett megcsömörleni. Az apa és Gyuri továbbra is fuvarozni jártak, az anya delenként elvitte nekik az ebédet; a pergelttészát, a paszulylevest, a krumplilevest, a krumplisalátát, a prézlis nudlit, a lekvárosderelyét, meg ami még akadt a „ház körül”, amit még (nem egyszer a Jani csínyét megjátszott duzzogással felemlegető Juliska néni segédletével) össze tudott „kaparni”. Mindenki az aratásban reménykedett, a tallózásban, a pirlgalisztben. Pirlgalisztnek a tallózásból eredő, a gépi cséplést megelőző búzából öröltetett lisztet neveztek. Csupán egységes lisztet kaptak a malomtól, nulláslisztet nem. Az egységes lisztben benne maradt a korpa, benne hagyták, mert úgy „táplálóbb”. A földi fehérebb volt, mint az egységes lisztből sült kenyér, viszont senki sem gilisztásodott meg tőle, mert nem maradt szalonnás, mint a szovjet mintára tepsiben sült, vályog formájú, bolti kenyér. Persze, azért is órákig kellett sorban állni kihúzott kötelek között és kutyás „milicek” felügyelete mellett. Aztán vagy kapott az ember, vagy nem. Állt a sorban a büszke dolgozó, az új ember, és minden falról, kerítésről a párt tüzes napja sült rá. Elvéve egy-egy szem is pislogott innen-onnan, de nem tartósan, mert a kommunisták vörös festékkel „megvakították”, eltűntették. A mánisták (mi tagadás) ezt meg is érdemelték. Az Író meglehetősen furcsának tartja, hogy az Ekésfront választási jelére nem emlékszik. Olybá veszi ezt, mint ezerkilencszáznolcvankilenc május harmincadika éjszaka látott álmát. Hosszas, kimerítő tünnyelődése során feleségével örökbe fogadott egy cigány kislányt. Ez a kislány ragadt a kosztól, a mocsoktól, amiért ő végtelenül utálta. Ki-kitört, veszekedett Icával, aki hallgatott; feleselés helyett a gyermeket mosdatgatta, fűrosztgatta, amíg „megfelelően fehér teremtés” nem lett belőle. Az Írónak úgy már tetszett. Kisimult idegekkel utazhatott Kolozsvárra, ahol első dolga volt megvásárolni az általa rég nem

olvasott, megvetett Utunkat. A valóságosnál sokkal nagyobb, egészen lepedő méretű újságot (folyóiratot) kinyitva arra figyelt fel, hogy mind betűanyagában, mind tördelésében elfogadhatóan újszerű. Keresni kezdte, hogy a többnyire behódoló természetű szerkesztők végrehajtják-e még a Román Kommunista Pártnak azt a parancsát, amely szerint helységneveinket nem írhatjuk le magyarul. Az Író előtt ismeretlen okokból, ennek kiderítése elmaradt. Ahelyett az Író egy gyári munkahelyre „tűnt át”. Itt ormótlan edzőkemencék zúgtak-robogtak-dohogtak, és közöttük gazda módjára, otthonosan ott járkált egy középkorú, középtermetű férfi. Háta mögött a munkások azt suttogták: Nagy Imre. Az Író szeretett volna vele szóba elegyedni, de ahogy sem sikerült. Az éppen átadott munkadarabok között volt egy négyszögletes (40x40 mm) csőből készült, szekrénytalp-szelvényhez hasonlítható körszelet. Ez jelképezte az ezerkilencszázötvenhatos forradalmat. A körszeletet tovább kellett munkálni, de úgy, hogy görbülete eltűnjék, viszont a négyszögletes cső fala sehol se lyukadjon ki. Ez a feladat megoldhatatlannak bizonyult, mígnem az Író javasolta: hevítsék fel, egyenesítsék ki és csak azután „nyúljanak” a felületéhez. Sokan ellenkeztek. Arra hivatkoztak, hogy újrahevítés esetén ez a féltett mintadarab helyrehozhatatlan károsodásokat fog szenvedni. Az Író felébredve, a konyhában, teafőzés közben eltöprengett álmán: hol a fejét csóválta, hol bólogatott, aztán eszébe jutott, hogy a Tereh-tagban kapott egy holdjuk mellett, a mezsgye másik oldalán Tóth Károlynak, egy cigányképű, külvárosi proletárnak volt kényszerföldje. Ez a magas, szikár, pakompartos, Jávor-bajuszos, negyvenöt körüli ember viszonteladással foglalkozott. Mégpedig majorságot: kakasokat, tyúkokat, csirkéket, pulykákat, libákat, kacsákat vásárolt össze a falvakban, kiállt velük a Károlyi útra, a katolikus temető végébe, a Purgya-kocsmá elé és egyenként eladogatta. Áruk egy részét, valószínűleg a jövődelmet ott, a helyszínen el is itta. Ebből következően odahaza elviselhetetlen botrányokba keveredett feleségével és (ha ugyan voltak) gyerekeivel. Egy alkalommal Tóth Károly elhatározta: függetleníti magát; kiköltözik a Nagyrétre.

Számunk szerzői:

Alexander Schmemann (1921—1983) orosz származású, haláláig Franciaországban és az USA-ban élő ortodox teológus

Szennay András bencés főapát, Pannonhalma; a Teológia főszerkesztője

Maróth Miklós klasszika-filológus, ELTE

Tomka Miklós szociológus, az Országos Lelkipásztori Intézet főmunkatársa

Fila Béla teológiai professzor, Pázmány Péter Hittudományi Egyetem

Szövényi-Lux Endre mérnök

Pusztai János erdélyi író

Karafiáth Judit irodalomtörténész, MTA Irodalomtudományi Intézet

Bögös László újságíró

Robert Spaemann a filozófia professzora a müncheni egyetemen

Kulcsár Szabó Ernő irodalomtörténész, a Literatura főszerkesztője